

Daniel
Premerl

Udio naručitelja

XI. dani Cvita Fiskovića - "Umjetnost i naručitelji"

Orebići, Korčula

17.-20.9.2008.

Tema ovogodišnjega skupa bila je uloga i udio naručitelja u nastanku umjetničkih djela naše baštine. Do sada je težište istraživanja naše struke uglavnom bilo na pitanjima stila (autora, razdoblja, teritorija) i atribucionizmu. Ta pitanja nikada neće izgubiti "pravo građanstva" unutar struke, no promjenom težišta s forme na naručitelja ponekad možemo bolje razumijeti samu formu, ikonografiju, kontekst i druge slojeve kulturalnog i povijesnog značenja. Dio izlagača iznio je svoja nova istraživanja u sekciji *Novitates*. Nastupilo je 36 izlagača uglavnom iz Hrvatske, te gosti iz Slovenije, Srbije te Bosne i Hercegovine.

Skup je svečano pred mnoštvom otvoren u suton u klausturu franjevačkog samostana ponad Orebića. Prvo je Joško Belamarić u teorijskom eseju poticajno interpretirao djelo i baštinu Cvita Fiskovića (o 100. obljetnici rođenja), a potom su Predrag Marković, Sanja Cvetnić i Milan Pelc predstavili zbornik radova s prijašnjih *Dana - Renesansa i renesanse u umjetnosti Hrvatske*. Otvorenje je zaključio Igor Fisković kratkim predavanjem o novopronađenoj ikoni Gospe od Anđela (starijoj od one na oltaru u crkvi) koju možemo vezati uz osnivanje samostana 1470. godine.

Sutradan je ujutro u orebičkoj Općinskoj dvorani započeo radni dio skupa. Prva tri izlaganja bila su posvećena temama dubrovačke arhitekture i urbanizma 14. i 15. stoljeća. Danko Zelić govorio je o općinskim stambeno-poslovnim kućama za najam na Stradunu te između Straduna i ulice Prijeko. Kuće su stradale u potresu 1667., no Grad u obnovi nakon potresa nasljeđuje istu uspješnu

ideju. Nada Grujić nastavila je predavanjem o iščezloj dubrovačkoj arhitekturi iz razdoblja prije potresa usredotočivši se na palaču koju Grad nakon kupovine Konavala podiže bosanskom vojvodi Sandalju Hraniću. Na kraju predavanja vidjeli smo i rekonstrukciju te raskošne i reprezentativne građevine. Potom je Renata Novak Klemenčić govorila o odnosima između naručitelja s jedne te graditelja, klesara i tesara s druge strane, tj. o modelima ugovaranja i načinima organizacije graditeljske djelatnosti u Dubrovniku u prvoj polovici 15. stoljeća. Nakon stanke uslijedila su izlaganja uglavnom o figuralnim umjetnostima. Zoraida Demori-Staničić održala je predavanje o ikonama i njihovim naručiteljima, pokazujući primjere u kojima se razabire trag naručitelja. Lavinija Belušić govorila je o redu servita u Istri u razdoblju od 1454. do 1639. Istaknuto je da red promiče marijanske kultove te da oltare i kipove uglavnom naručuje iz Friulija, dok im se crkve uklapaju u tipologiju crkava prosjačkih i propovjedničkih redova, a rade ih lokalni i venetski majstori. Milan Pelc predavao je o ikonografiji i tipologiji nadgrobnih ploča s reljefima pokojnika te njihovim naručiteljima u sjevernoj Hrvatskoj u razdoblju od 15. do 18. stoljeća. Naručitelji su svjetovno plemstvo i crkveni velikodostojnici. Natpisni tekstovi ponekad otkrivaju i naručitelja koji nije sam pokojnik. Uslijedilo je komplementarno izlaganje Nine Šepić o nadgrobnim pločama crkvenih velikodostojnika na otocima Krku i Cresu. Ploča iz krčke katedrale s kraja 15. stoljeća povezana je s pločom koja se čuva u Osoru, a obje su atribuirane radionici Pavla iz Sulmone.

← Tiziano
Vecellio, *Pala
Gučetić*, detalj,
1520., Museo
Civico, Ancona

Spomenimo još da su toga dana zanimljiva izlaganja o djelima i naručiteljima imale i Nives Lokošek (hvarski Arsenal), Ana Munk (kapela Strozzi u Firenci), Aleksandra Bunčić (Sarajevska Hagada), Ema Mazrak (Hrvojev misal), Sandra Šustić (kapetani kao naručitelji), te je pročitana rad Ive Pasini (knjižno slikarstvo u Strossmayerovoj galeriji).

Na početku drugoga dana Jasenka Gudelj rekonstruirala je izvorni prostorni kontekst i lokalnu opservantsku ikonografiju čuvene Ticijanove oltarne slike koju naručuje Dubrovčanin Lujo Gučetić za ankonitansku crkvu San Francesco ad Alto. O biografiji Luja

Gučetića više je rekao Radoslav Tomić istaknuvši podatak koji nam otkriva Gučetića kao maloljetnog ubojicu, što je i uzrok izgnanstva iz Grada te narudžbe za prekomorski talijanski grad, a ne za domovinu. Tomić je usto govorio i o dubrovačkoj građanskoj obitelji Radulović koja je na prijelazu 16. i 17. stoljeća feudalni vladar gradića Polignana u Apuliji gdje 1606. godine među inim naručuje i oltarnu sliku od Carravaggia. Sljedeći blok bavio se oltarnim narudžbama. Nina Kudiš Burić je, skrenuvši pozornost na naručiteljske modele i radioničke prakse, atribuirala oltarnu sliku iz bratovštinske crkve Sv. Antuna u Lastovu Giovanniju

Lanfrancu, dok je oltarnu sliku s Longhenina oltara u zadarskoj franjevačkoj crkvi pripisala Giuseppeu Diamantiniju. O Longheninu oltaru nastavio je Damir Tulić govoreći o odnosu između naručitelja i izvođača. Arhitekt Longhena sklapa ugovor sa zadarskom bratovštinom, a oltarne skulpture (i sliku) izrađuju majstori koje on uzima u podnajam. Matej Klemenčić je na primjeru glavnoga oltara riječke crkve Sv. Vida izlagao o isusovcima u južnim habsburškim krajevima, goričkim klesarima i venecijanskim kiparima. Poslije stanke Darka Bilić održala je predavanje o Mletačkoj Republici kao naručitelju i izvođaču gradnji u Dalmaciji u 18. stoljeću, uz naglasak na primjeru makarske katedrale. Autorica je ukazala na administrativne i organizacijske etape toga složenog procesa. Naručitelj je u ime Republike generalni providur, a izvođači su javni inženjeri i/ili lokalni majstori. Uslijedila su dva predavanja o baroknim biskupima kao naručiteljima. Saša Brajović sažela je i interpretirala spoznaje o barskom nadbiskupu Andriji Zmajeviću koji kao naručitelj stoji iza djela kao što su unutarnje uređenje crkve Gospe od Škrpjela i kompleks Biskupije u Perastu. Dubravka Botica predavala je o zagrebačkom biskupu Jurju Branjugu kao naručitelju na primjeru gradnje i unutarnje opreme župne crkve Sv. Ladislava u Pokupskom. Istaknut je novi arhitekturni tip i njegovo podrijetlo te odabir mjesta, titulara i ikonografije oltara (prozeti idejama zagrebačkog polihistora Pavla Rittera Vitezovića). Dino Milinović skrenuo je pozornost na franjevca Bonifacija Dubrovčanina koji je u šestom i sedmom desetljeću 16. stoljeća dva puta bio gvardijan franjevačkog samostana u Jeruzalemu, te bio zadužen za obnovu Svetog Groba (iza koje su stajali papa i španjolski kralj Filip). Radoslav Bužančić iznio je razmišljanja o mogućem utjecaju Dioklecijanove palače na arhitekturu 15. stoljeća u Mantovi, posebice o utjecaju triklinija palače na Albertijevu crkvu Sv. Sebastijana. Uslijedio je blok o umjetnicima i naručiteljima u 20. stoljeću. Sanja Vrbica govorila je o mladom Marku Rašici kojemu dubrovačka

općina financira studij u Beču. Suradnja puca kada Rašica odbija za njega degradirajuću narudžbu dubrovačkih vlasti da prigodom dolaska Cara i Kralja u Grad oliči pozdravni natpis na slavloluku. Nataša Jakšić uputila je na dva primjera aktivne uloge naručitelja u djelima Jurja Denzlera (*Marijina kongregacija* kao naručitelj kapele na Sljemenu, te *Braća hrvatskog zmaja* kao naručitelji obnove Kamenitih vrata). Antun Karaman govorio je o Ivi Dulčiću i njegovim vitrajima i freskama nastalim za franjevačke naručitelje u Hrvatskoj i BIH. Izabranim djelima ilustriran je taj sretan i rijedak primjer uspješne suradnje između visokokvalitetnoga suvremenog umjetnika i Crkve. U kasnije poslijepodnevne sate ušli smo s izlaganjem Joška Belamarića o trogirskoj katedrali u drugoj polovici 13. stoljeća, s fokusom na drugoj fazi glavnoga portala gdje se u klečećim likovima mogu razabrati Šubići kao naručitelji. Ivo Babić uočio je da se na apsidama šibenske katedrale ponavljaju tipovi glava, a jedan od tipova da nalikuje tipu portreta Aleksandra Makedonskog. Igor Fisković analizirao je sačuvana kiparska djela do sada najmanje istraživanog razdoblja dubrovačke skulpture (1480.-1520.). Niz djela – među inim tabernakul s Koločepa, *Snagu* sa stare Vijećnice, lunetu s Lokruma, itd. - pripisao je Leonardu Petroviću ili njegovoj radionici. Ivan Matejčić je, krenuvši od nedavno restaurirana drvenoga polikromiranog raspela kvatročenteskih stilskih osobina iz Eufrazijane, govorio o jednoj tipološkoj skupini raspela koja su sačuvana duž jadranske obale i Veneta, u kojoj se stapaju tradicionalna gotička ekspresivnost i stilske inovacije na tragu Mantegne i mladog Bellinija. Nikola Jakšić je u svojem predavanju o benediktinским narudžbama u 14. i 15. stoljeću zaključio na primjerima od procesijskih križeva i sitnoslikarstva do obnove zvonika Sv. Marije - kako se na tim djelima prepoznaju svjesni prežići umjetnosti 12. i 13. stoljeća (kada je benediktinski red igrao važniju ulogu kao naručitelj). Trećega dana skup se preselio u Dom kulture u Korčuli. Laris Borić govorio je o dva telamona iz zadarskoga gradskog perivoja, koji su

prema predaji bili dio portala danas iščezle palače Fanfogna. Pripisao ih je padovanskoj radionici Vincenza i Giangirolama Grandija iz druge četvrtine 16. stoljeća. Sofija Sorić iznijela je rezultate istraživanja o sudskom procesu između zadarskog trgovca Venturina i marangona Alegreta Velikog iz 1477.-1482. Iz opsežne sudske dokumentacije može se iščitati niz podataka vezanih uz gradnju - oprema, položaj, odnos naručitelja i majstora, itd. - danas iščezlog sloja zadarskoga urbanog tkiva 15. stoljeća. Skup je zaključen sekcijom *Novitates* u kojoj su ponovno s nizom novih atributivnih prijedloga nastupili Nina Kudiš Burić i Damir Tulić, te Zoraida Demori-Staničić s novom atribucijom Božidareviću. U istoj je sekciji Damir Sabalić atribuirao jedan riječki reljefni odljev Antoniju Rosselinu, Danka Radić jedno raspelo s Čiova Andreji Brustolonu, a Dunja Babić južna trogirski gradska vrata Tripunu Bokaniću.

Izlaganja koja su se izravnije suočila s glavnom temom skupa otkrila su nam ili osvježila pogled primjerice na arhitekturu koju ponekad više određuju ideologija i interesi grada i države negoli umjetničko htijenje; na stilsku retardaciju koju možemo gledati u svjetlu ciljane memorije na prethodno doba; na važnost biografske ili povijesne činjenice u nastanku nekog djela i njegove ikonografije; protumačeni su nam arhitektura i interijer koji nose "potpise" svojih naručitelja i ideja svojega vremena, a prisjetili smo se i važnosti ukusa naručitelja pri nastanku dionice nekog opusa, itd. Ovogodišnji Dani Cvita Fiskovića bili su, kao i uvijek, skup gustoga programa i niza novih spoznaja, kolegijalne atmosfere i strastvenih rasprava. *Dani* su postali bijenalni skup, tako da će se sljedeći održati 2010. godine. x

---

SUMMARY: ROLE OF THE PATRON

/The topic of this year's art history conference *Dani Cvita Fiskovića* was *Art and Its Patrons*. The conference presentations have revealed or refreshed the views on architecture, often more defined by ideology and city and state interests

than artistic intentions; on stylistic retardation which can be seen in the light of deliberate reminiscence of an earlier age, and on the importance of biographical or historical facts in the creation of a work of art and its iconography.